

تاثیر هدف های آموزشی-رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی

رئیس حسن رئیس سعدی¹، کلثوم نامی²

1- دانشجوی دکتری روان شناسی تربیتی، دبیر و مدرس دانشگاه، هرمزگان، بندرلنگه

r_saadiedu@yahoo.com

2- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بندرعباس

چکیده:

هدف اصلی در این پژوهش بررسی تاثیر هدف های آموزشی-رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی می باشد؛ روش پژوهش در این پژوهش از نوع آزمایشی و نیمه آزمایشی با گروه گواه و گروه آزمایش می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر شهر بندرلنگه پایه یازدهم رشته علوم انسانی می باشد. از میان دبیرستان های دختران بندرلنگه به صورت تصادفی دو مدرسه انتخاب شده و تعداد 30 نفر از دانش آموزان به صورت تصادفی انتخاب و در دو گروه به صورت تصادفی قرار گرفته است؛ یافته ها نشان داد که هدف های آموزشی رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی اثرگذار می باشد.

واژگان کلیدی: آموزش، یادگیری، روانشناسی، بلوم، هدف های آموزش و رفتاری

Archive of SID

مقدمه

امروزه یادگیری جاده‌ی حیاتی شناخت و انطباق با سرعت فزاینده‌ی در حال تغییر است. مارکوات در این زمینه معتقد است، توانایی یادگیری، کشف تغییرات و پیاده‌سازی آن، قابلیت مهمی است که برای سرآمدی در دنیای متحول امروزی بسیار کلیدی است. با این حال بیشتر افراد بین یادگیری و آموزش تمیزی قائل نشده و یادگیری را همان آموزش میدانند. آنان یادگیری را به معنای کسب اطلاعات با شنیدن سخنرانی یا خواندن متنی منتخب میدانند؛ این در حالی است که یادگیری معنای وسیع‌تر از آموزش دارد. به طور کلی میتوان گفت یادگرفتن به معنای تقویت توانایی به کمک تجربهای است که از پیگیری امور به دست میآید. یادگیری همیشه در طی زمان و در مسیر زندگی واقعی به دست میآید. (سرمد، 1381).

نقش یادگیری در همه صحنه‌های زندگی انسان نمایان است. شاید بتوان گفت یکی از مهمترین عوامل پیشرفت‌های اجتماعی در زندگی انسان یادگیری است. انسان مخلوق عادت، و عادت نتیجه یادگیری و یادگیری ضروری‌ترین اساس زندگی انسان است. به عبارت دیگر می‌توان گفت انسان محصول یادگیری خود است (نجفی و همکاران، 1391).

بیان مساله:

هدف از آموزش چیزی جز یادگیری نیست. زمانی میتوانیم بگوییم یادگیری قابل حصول فرض شده است که اهداف آموزشی را با توجه به تجارب ثابت شده‌ی متخصصان برگزیده شود و رسیدن به هدف‌های آموزشی نیز به یاری محتوایی خواهد بود که تنظیم و ارائه آن با به کار بردن روش‌های علمی ارائه محتوا انجام گیرد. در کشور ما مهمترین رکن آموزش و پرورش یعنی برنامه درسی محدود به کتب درسی است و ارزشیابی از عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و برنامه کار معلم و مدرسه مبتنی بر کتب درسی است. در این پژوهش برای بررسی از بین کتب درسی، کتاب روانشناسی انتخاب شده است چرا که فراگیری کتاب روانشناسی به کودکان کمک می‌کند تا خود را بهتر دریابند. (باقری، 1390).

نظام آموزشی در ایران متمرکز می‌باشد و کتاب درسی در آن تنها منبع آموزشی است و تمام هدف‌های آموزش و پرورش معیارهایی برای تهیه و تدوین و تنظیم روش‌های آموزش، تهیه آزمون و وسایل ارزشیابی، کتاب درسی است. کتب درسی در ایران بیشتر بر جنبه شناختی یادگیری تاکید دارند، محتوای کتاب‌های درسی بیشتر حفظیات می‌باشند و فکر و ذهن را درگیر می‌کنند، در آزمون‌ها نیز پرسش‌ها بیشتر به ارزیابی سطح دانش و حفظیات دانش‌آموزان می‌پردازد (باقری، 1390).

از جمله روش‌هایی که در نظریه‌های گوناگون یادگیری و روانشناسی تربیتی برای یادگیری بهتر پیشنهاد شده است تدوین اهداف آموزشی رفتاری که توسط بنجامین بلوم مطرح شده و همچنین روش پیش‌سازمان دهنده آزرابل می‌باشد. بحث روش تدریس یکی از چالش‌های مهم و اساسی در حوزه تعلیم و تربیت و آموزش محسوب می‌شود و در حال حاضر یکی از مسائل اساسی که نظام‌های آموزشی با آن روبرو است ایجاد نوآوری و تغییر در روش‌های تدریس است. (قاسمی و حسینی، 1396). یکی از طبقه‌بندی‌های که از اهداف آموزشی به عمل آمده است، طبقه‌بندی بنجامین اس بلوم و همکارانش است که هدف‌های آموزشی در سه طبقه کلی به نام حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی تقسیم شده‌اند. طبق طبقه‌بندی بلوم، هدف‌ها در حوزه شناختی شش نوع و عبارتند از: 1- دانش، 2- فهمیدن، 3- کار بستن، 4- تحلیل، 5- ترکیب، 6- ارزشیابی. (باقری، 1390).

بنابراین مساله اصلی در این تحقیق عبارت است از: آیا می‌توان از نظریه یادگیری و روشهایی مثل طبقه بندی هدف های بلوم ه برای بهبود عملکرد دانش آموزان استفاده کرد و آیا این روش اثرگذار است یا نه؟

روش پژوهش:

روش پژوهش در این پژوهش از نوع آزمایشی و نیمه آزمایشی با گروه گواه و گروه آزمایش می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دختر شهر بندرلنگه پایه یازدهم رشته علوم انسانی می باشد. از میان دبیرستان های دختران بندرلنگه به صورت تصادفی دو مدرسه انتخاب شده و تعداد 30 نفر از دانش آموزان به صورت تصادفی انتخاب و در دو گروه به صورت تصادفی قرار گرفته است. حدود 50 صفحه از مباحث کتاب روانشناسی پایه یازدهم انتخاب و پیش آزمون توسط محقق با رعایت اصول روانسنجی ساخته شد و قبل از اجرای آزمون به هر دو گروه داده شد.

فرم موازی برای پس آزمون تهیه شد. سپس اهداف رفتاری آموزشی برای این مبحث کتاب تهیه شد و به گروه های آزمایشی داده شد. پس از مطالعه اهداف آموزشی رفتاری توسط گروه های آزمایش مبحث درس تدریس شد. برای گردآوری اطلاعات از یک آزمون معلم ساخته برای درس روانشناسی استفاده شد. برای تهیه سوالات از آزمون های استاندارد درس روانشناسی کمک گرفته شد و روایی صوری آن به وسیله معلم روانشناسی تعیین شد و سایر مشخصات روانسنجی آن از جمله اعتبار و پایایی از طریق روش های مطلوب تعیین گردید.

این تحقیق بر روی دانش آموزان در سال تحصیلی 96-97 در بندرلنگه صورت گرفته است؛ حجم نمونه 30 نفر می باشد که به صورت تصادفی در دو گروه 15 نفری قرار گرفته است، روش نمونه گیری به صورت تصادفی می باشد. با استفاده از آمار توصیفی و تحلیل کواریانس به تحلیل اطلاعات و داده ها پرداخته شد.

یافته ها:

در این بخش به توصیف متغیرهای پژوهش پرداخته شده است.

جدول 1 فراوانی و درصد افراد بر اساس سن

متغیر	فراوانی		درصد
	گروه گواه	گروه آزمایش	
سن	13	12	80.0
18 ساله	2	3	20.0
کل	15	15	100

جدول 1 نشانگر فراوانی و درصد افراد بر اساس سن می باشد؛ بر اساس نتایج، در گروه گواه 86.7 درصد 18 ساله و 13.3 درصد 19 ساله جزو افراد نمونه بوده است؛ همچنین بر اساس اطلاعات، گروه آزمایش، 80 درصد 18 ساله و 20 درصد 19 ساله بوده است.

جدول 2 فراوانی و درصد افراد بر اساس آخرین معدل تحصیلی

متغیر معدل	فراوانی		درصد	
	گروه گواه	گروه آزمایش	گروه گواه	گروه آزمایش
بالای 19	4	3	26.7	20.0
17 تا 19	6	5	40.0	33.3
کمتر از 17	5	7	33.3	46.7
کل	15	15	100	100

جدول 2 فراوانی و درصد افراد بر اساس آخرین معدل تحصیلی را نشان می دهد؛ یافته ها حاکی از آن است که 26.7 درصد از افراد در گروه گواه بیان کرده اند که دارای معدل بالای 19 بوده اند؛ 40 درصد 17 تا 19 و 33.3 درصد نیز کمتر از 17 بیان کرده اند؛ این در حالی است که 33.3 درصد از گروه آزمایش دارای این معدل می باشند.

جدول 3 فراوانی و درصد افراد بر اساس علاقه به درس روانشناسی

متغیر علاقه مند بودن	فراوانی		درصد	
	گروه گواه	گروه آزمایش	گروه گواه	گروه آزمایش
بلی	7	6	46.7	40.0
خیر	8	9	53.3	60.0
کل	15	15	100	100

یافته های جدول فوق نشانگر فراوانی و درصد افراد بر اساس علاقه به درس روانشناسی می باشد؛ بر اساس اطلاعات 46.7 درصد از افراد گروه گواه و 40 درصد گروه آزمایش 1 عنوان کرده اند که به درس روانشناسی علاقه مند می باشند.

جدول 4 آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

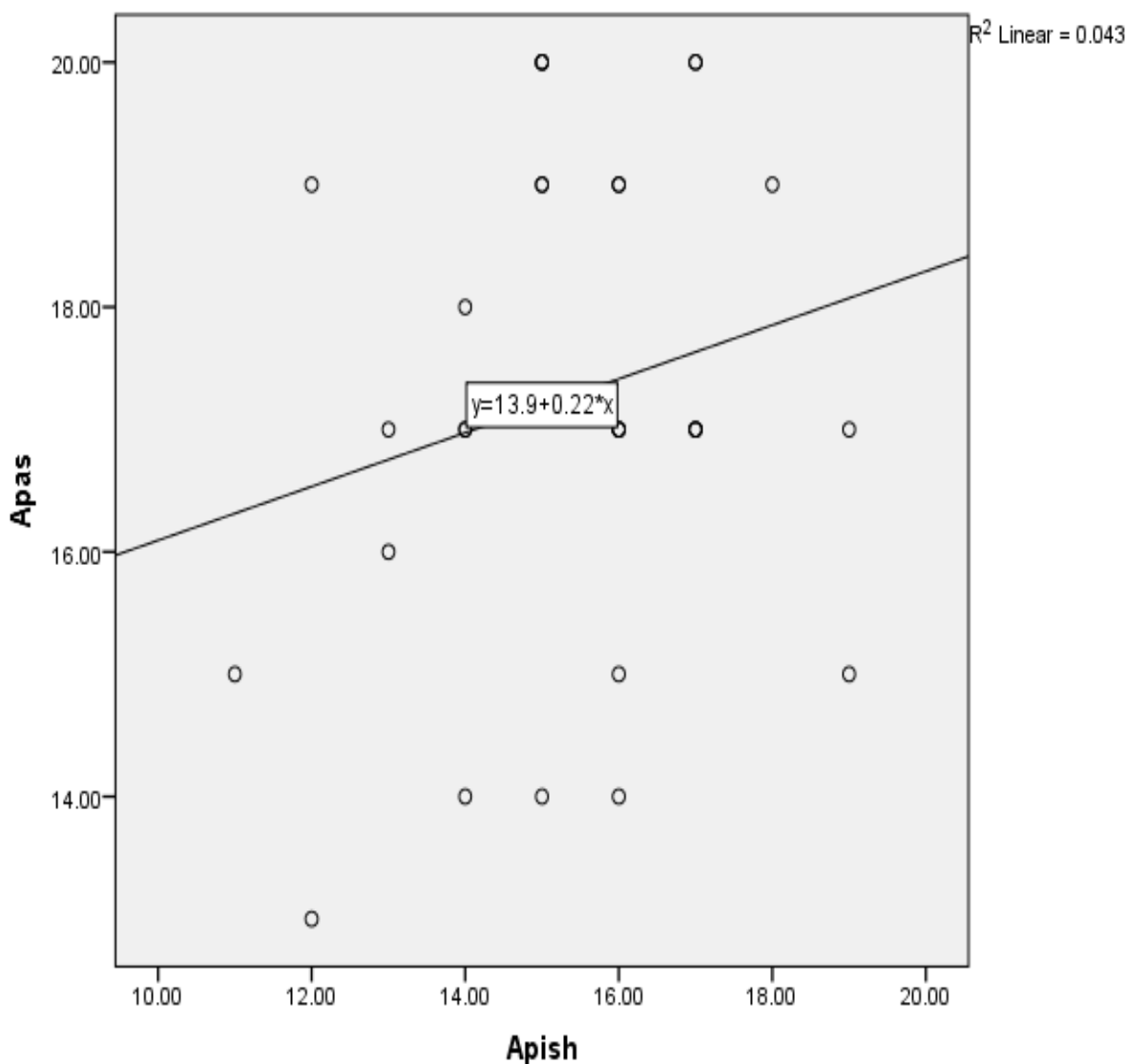
گروه	مرحله	میانگین	انحراف استاندارد
گواه	پیش آزمون	15.5	2.3
	پس آزمون	16	1.6
آزمایش 1	پیش آزمون	15.1	1.4
	پس آزمون	18.5	1.7

نتایج جدول فوق نشانگر آمار توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش می باشد؛ با توجه به آنکه سطح سنجش نمره درس روانشناسی به صورت فاصله ای می باشد؛ لذا از شاخص های میانگین و انحراف استاندارد برای بررسی توصیف متغیرها استفاده شده است. نتایج نشان میدهد که میانگین نمرات درس روانشناسی در گروه گواه در پیش آزمون 15.5 و در پس آزمون 16 بدست آمده است که نشان می

دهد تغییر زیادی نداشته است؛ در گروه آزمایش 1، میانگین نمرات درس روانشناسی در بین دانش آموزان، 15.1 در پیش آزمون و در پس آزمون 18.5 محاسبه شده است.

فرضیه اول: استفاده از هدف های آموزشی رفتاری بر یادگیری محتوای درس روانشناسی تاثیر دارد.

به منظور بررسی فرضیه فوق از آزمون کواریانس استفاده شده است؛ ابتدا به پیش فرض های این آزمون شامل خطی بودن داده ها، شیب خط رگرسیون و همگنی واریانس ها پرداخته شده است.

نمودار خطی بودن داده ها

نمودار فوق نشانگر بررسی شیب خط رگرسیون می باشد؛ به منظور بررسی این پیش فرض از نمودار پراکنش استفاده شده است؛ یافته ها حاکی از آن است که این پیش فرض تایید شده است.

جدول 4-7: بررسی پیش فرض شیب خط رگرسیون

منبع	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
پیش آزمون	4.63	1	4.63	1.85	0.18
گروه	1.52	1	1.52	0.61	0.44
خطا	64.90	26	2.50		
کل	9068.00	30			

نتایج جدول فوق نشانگر بررسی شیب خط رگرسیون بین متغیرها و گروه های می باشد؛ بر اساس نتایج با توجه به اینکه سطح معناداری بیشتر از پنج صدم بدست آمده است لذا این پیش فرض تایید می شود.

جدول 4-8: بررسی همگنی واریانس ها

F	df1	df2	سطح معناداری
.065	1	28	0.76

جدول فوق نشانگر بررسی همگنی واریانس ها می باشد؛ برای بررسی این پیش فرض از آزمون LEVEN استفاده شده است؛ با توجه به اینکه سطح معناداری بالای پنج صدم بدست آمده است لذا میتوان نتیجه گرفت که واریانس بین متغیرها همگن می باشد.

جدول 4-9: بررسی استفاده از هدف های آموزشی رفتاری بر یادگیری محتوای درس روانشناسی

منبع	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	ضریب اثربخشی
پیش آزمون	9.32	1	9.32	3.79	0.06	0.12
گروه	52.10	1	52.10	21.18	0.00	0.34
خطا	66.42	27	2.46			
کل	9068.00	30				

جدول فوق نتایج بررسی استفاده از هدف های آموزشی رفتاری بر یادگیری محتوای درس روانشناسی را نشان میدهد برای بررسی این فرضیه از آزمون کواریانس استفاده شده است؛ با توجه به آنکه سطح معناداری در پس آزمون یا گروه کمتر از پنج صدم بدست آمده است، لذا این فرضیه تایید می شود. همچنین شاخص اثربخشی نشان می دهد که 34 درصد از واریانس متغیر وابسته (یادگیری محتوای درس روانشناسی) توسط متغیر مستقل (هدف های آموزشی رفتاری) تبیین شده است.

بحث و نتیجه گیری:

هدف اصلی در این پژوهش بررسی اثربخشی هدف های آموزشی - رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی بوده است؛ نتایج نشان داد که آموزش هدف های آموزشی رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی اثرگذار بوده است؛ این نتایج همسو با نتایج ارثی و همکاران (1393)، افراشته و همکاران (1387)، باقری (1390)، مک کرودن، شر او و کامب (2005)، کا آکینن، هیونا و کینن (2002) می باشد؛ بدین ترتیب می توان نتیجه گرفت که هدف های آموزشی - رفتاری در یادگیری محتوای درس روانشناسی اثرگذار می باشد.

در تبیین این نتیجه می توان گفت که وقتی دانش آموز بتواند از مطالبی که یاد گرفته به خوبی استفاده نماید در واقع به مرحله ی به کار بستن که بخشی از یادگیری می باشد، دست یافته است. در این مرحله دانش آموزان با به کار گیری افکار انتزاعی مشکلات خود را حل می کنند. آن ها می توانند به اندیشه های کلی براساس اطلاعاتی که حفظ نموده و به آن معنا بخشیده، دست یابند. بعضی از افعال مانند افعال زیر حوزه شناختی را معرفی میکنند: استفاده کردن، عادت کردن، کشف کردن، جمع آوری کردن، تعریف کردن، ارزیابی کردن، با نمودار نشان دادن، حل کردن، حساب کردن، مشخص کردن. هدف های رفتاری یا هدف های اجرایی به آن دسته از هدف ها گفته می شود که نوع رفتار و قابلیت هایی را که انتظار داریم شاگرد پس از یادگیری مطالبی خاص به آنها برسد، مشخص کند. نقش این هدف ها آن است که با واضح ترین عبارات و با دقت کافی آنچه را شاگرد باید در جریان یک تجربه یادگیری ببیند، انجام دهد یا احساس کند، روشن نماید. اگرچه هدف های رفتاری از نگرش رفتارگرایان نشأت گرفته است، در حال حاضر پرورشکارانی که پیرو مکتب رفتارگرایی نیستند، آن را به سبب وضوح و روشنی، یعنی از این بابت که فعالیت معلم و شاگرد را در فرایند آموزش دقیقاً مشخص می کند و معیار خوبی برای مشاهده و اندازه گیری فعالیت های آموزشی است، بکار می برند. نتایج نشان داد که آموزش هدف های رفتاری بر یادگیری محتوای درس روانشناسی اثرگذار بوده است؛ بدین ترتیب پیشنهادهایی در ادامه ارائه شده است. پیشنهاد می شود این

پژوهش بر روی دیگر کتب نیز اجرا شود؛ پیشنهاد می شود این پژوهش در دیگر شهرها نیز صورت گیرد؛ پیشنهاد می شود درمانهای دیگری نیز ارائه شود و نتایج آن با این پژوهش مقایسه گردد.

منابع:

- ارثی، فرحناز؛ سیف، علی اکبر و دلاور، علی. (1393). اثربخشی متون درسی، پیش سازمان دهنده، و هدف های آموزشی بر میزان درک مطلب، سرعت مقاله و نگرش به متن. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، شماره 32، 1-18.
- افروز، غلامرضا و کلانتری، فتح الله. (1385). بررسی تاثیر پیش سازمان دهنده بر یادگیری دانش آموزان. مجله روانشناسی و علوم تربیتی، سال 36، شماره 1، 1-15.
- سیف، علی اکبر. (1388). روانشناسی پرورشی نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش. بندرلنگه: نشر دوران، ویرایش ششم.
- باقری، زهرا. (1390). تحلیل محتوای کتاب های علوم تجربی پایه اول تا پنجم ابتدایی بر اساس حیطه های یادگیری بوم. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
- پورقاسم، محسن و سام، شیما. (1390). ارائه درس آناتومی به عنوان پیش سازمان دهنده برای تدریس تئوری: اثربخشی در تسهیل یادگیری دانشجویان دندانپزشکی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، شماره 11، 478-484.
- رضوی، سیدعباس. (1386). مباحث نوین در فناوری های آموزشی اهواز. دانشگاه شهید چمران.
- عرفانی نژاد، ابوالفضل و خجسته، معصومه. (1391). تاثیر پیش سازمان دهنده مقایسه ای بر پیشرفت درس ریاضی اول دبیرستان. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال 4، شماره 1، 127-147.
- قاسمی، فاطمه و حسینی، زهرا. (1396). تاثیر روش تدریس ساختارگرایی بر یادگیری و انگیزه پیشرفت در یادگیری. فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، شماره 52، 73-91.
- نجفی، تکتم؛ آتشی، حسین و جعفری، علیرضا. (1391). بررسی و مقایسه وضعیت یادگیری رسمی و غیر رسمی و منابع آن در دانشجویان دانشگاه افسری امام علی (ع). فصلنامه پژوهشی مدیریت نظامی، شماره 48، سال 12، 197-226.
- یوسفی، مجید؛ شمخانی، اژدر و غلامی، شهاب. (1386). بررسی و مقایسه تاثیر دو نوع ارائه پیش سازمان دهنده: متنی و سوالی بر میزان یادآوری. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره 95، 139-162.
- Georgy JK, Lachman N, Camp CL, Chen LP, and Pawlina W. Restructuring a basic science course for core competencies: An example from Anatomy teaching. Medical teacher. 2009; 31(9): 855 – 61. [Cited 2009, Oct 18]. Available from: <http://direct.bl.uk/bld/PlaceOrder.do?UIN=271751266&ETOC=RN&from=searchengin>
- Kaakinen, J. K., Hyoenae, J., & Keenan, J. M. (2002). Perspective effects on online text processing *Discourse Processes*, 33, 159–173.
- McCrudden, M. T., Schraw, G., & Kambe, G. (2005). The effect of relevance instructions on reading time and learning. *Journal of Educational Psychology*, 97, 88–102.

memorization is key for understanding anatomy. *Anat Rec.* 2002 Apr 15;269(2):69-80.

Miller SA, Perrotti W, Silverthorn DU, Dalley AF, Rarey KE. From college to clinic: reasoning over Moreno, Roxana (2010). *Educational Psychology*. United State of America; Courier-Kendall Ville.

Schunk, D. H. (2000). *Learning Theories: An Educational Perspective*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Sitti, S., Sopeerak, S., & Sompong, N. (2013). Development of instructional model based on connectivism learning theory to enhance problem-solving skill in ICT for daily life of higher education students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 103, 315-322.

Susilo, A. P., van Merriënboer, J., van Dalen, J., Claramita, M., & Scherpbier, A. (2013). From lecture to learning tasks: use of the 4C/ID model in a communication skills course in a continuing professional education context. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 44(6), 278-284.

Archive of SID